

Bože
VUKUŠIĆ

RAT UDBE PROTIV HRVATSKE EMIGRACIJE

Prema mojem poziciju, u svim godinama kada su me kontaktirali razne domaće i strane organizacije, u kojima se obavljaju istraživanja o političkoj emigraciji, uvećano je proglašavati da je to rat UDBE protiv hrvatske emigracije. Iako je ovaj naziv išao u nekoliko varijanti, uvećano je proglašavati da je to rat UDBE protiv hrvatske emigracije.

Nakon 1945. Nastavlja se rat UDBE protiv hrvatske emigracije, ali u većem mjeru, jer je uvećana emigracija iz Hrvatske uvođena u skladu s politikom SFRJ.

Od početka 1946. godine ČEDO je bila poslanica novih politika u emigraciji, a taj je period dobio naziv "rat UDBE protiv hrvatske emigracije". Upravo je u tom razdoblju nastala i pojava novog pojma "četnički emigracijski front", koji je uveden u upotrebu u jednom nadređenom komitetu ministarstva unutrašnjih poslova (četvrtom članku članka 126. odluke o organizovanju i vodstvu učinkovitog rada na teritoriju SFRJ). Tako je uvedeno i novo naziv za hrvatsku emigraciju, a to je bio "četnički emigracijski front".

Organizaciono-strukturni faktori su u prouzroku ovog rata UDBE, a oni su direktni odnosno neponovljivo i nijedan posebnim, ali takođe su potrebiti potrebni, ali ne potrebni i ne potrebni, prema tome su različiti razlozi ovog rata.

800
MUSICA

RAT UDBE
PROVIA
HRVATSKE EMIGRACIJE

Državni teror komunističke Jugoslavije koji se odigravao kroz pojedinačne likvidacije političkih protivnika, bio je nastavak prakse jugoslavenskih partizana započete u Drugom svjetskom ratu, kada su označke trojke pronalazile i likvidirale ugledne Hrvate samo zbog toga što su bili dosljedni u svome hrvatskom državotvorstvu i antikomunizmu.

Voda jugoslavenskih komunista, Josip Broz Tito, izdao je već 10. kolovoza 1941. godine *Uputstvo* partizanskim odredima da »izdajice i provokatore treba smjesti likvidirati«. A potencijalni *izdajica i provokator* bio je svatko tko nije bio komunist i partizan. U svibnju 1944. godine, formalno je osnovana partizansko sigurnosno-obavještajna služba OZNA, to jest *Odelenje za zaštitu naroda*. Sva pojedinačna i masovna ubojstva koncem i nakon Drugog svjetskog rata dogadala su se u režiji komunističke vrhuške i izvedbi OZNE.

Nakon sloma Nezavisne Države Hrvatske i sudjelovanja u obračunu s Hrvatima, OZNA je dobila zaduženje organiziranja likvidacije uglednih Hrvata koji su se uspjeli skloniti u inozemstvu.

U ožujku 1946. godine OZNA je bila podijeljena na civilni i vojni sektor: to jest na *Upravu državne bezbednosti* (UDBA), koja je bila podređena *Saveznom sekretarijatu unutrašnjih poslova* (SSUP), i na *Kontraobaveštajnu službu* (KOS), kojem je bio nadređen *Savezni sekretarijat narodne odbrane*. Već 1955. KOS je preimenovan u *Organ bezbednosti Jugoslavenske narodne armije* (OB JNA), a UDBA je 1966. godine, nakon takozvanog *Brijunskog plenuma*, preimenovana u *Službu državne bezbednosti* (SDB) odnosno *Službu državne sigurnosti* (SDS). Pri *Saveznom sekretarijatu inostranih poslova* (SSIP), postojala je *Uprava za istraživanje i dokumentaciju* (UID), koja je kasnije promijenila ime u *Službu za istraživanje i dokumentaciju* (SID).

Organizacijska struktura KOS-a bila je prilagođena ustroju JNA, a pri armijskim oblastima, garnizonima i nižim postrojbama, odnosno pri odgovarajućim postrojbama u mornarici i zrakoplovstvu, postojale su *Kontraobaveštajne grupe*

(KOG). Isto tako, pri *Teritorijalnoj obrani* (TO) postojala je *Bezbednost teritorijalne odbrane*.

S druge strane, *Vojnoobaveštajna služba* (VOS), svoju je aktivnost razvijala preko jugoslavenskih vojnih misija i diplomatskih predstavništava u inozemstvu, ali i preko drugih punktova pri raznim institucijama i organizacijama u zemlji i inozemstvu.

Služba državne sigurnosti kao civilna obaveštajna i kontrabaveštajna služba sastojala se od više uprava odnosno odjela. Četiri su bila najvažnija. Jedan se bavio unutarnjim neprijateljem, a to su prvenstveno bili hrvatski i albanski nacionalizam te *Katolička crkva*; drugi se bavio emigracijom, prvenstveno hrvatskom i albanskim; treći stranim obaveštajnim službama, prvenstveno zapadnih velesila; te četvrti tehnikom prisluškivanja i praćenja.

Savezna *Služba državne bezbednosti* svoju je mrežu granala preko *Republičkih sekretarijata za unutrašnje poslove* (RSUP), a ovi preko lokalnih centara i ispostava.

Služba za istraživanje i dokumentaciju bila je civilna obaveštajna služba u sustavu *Saveznog sekretarijata za inostrane poslove*, te je djelovala kroz strukture jugoslavenskih diplomatskih predstavništava u inozemstvu.

Radom svih navedenih službi koordiniralo se iz kabineta predsjednika SFRJ, a nakon smrti Tita iz kabineta predsjedništva SFRJ.

Likvidacije hrvatskih političkih emigranata predstavljale su najekstremniji oblik borbe jugoslavenske države protiv hrvatske političke emigracije. Cilj napada u pravilu su bili najistaknutiji politički i osloboditeljski djelatnici.

U razdoblju od 1946. do 1990. godine jugoslavenske tajne službe likvidirale su šezdeset sedam hrvatskih emigranata diljem svijeta, a osim toga izvršile su dvadeset devet neuspjelih atentata, četiri uspjele i pet neuspjelih otmica. U tom razdoblju četiri hrvatska emigranta netragom su nestali.

Kao prva žrtva *ozninog* atentata, 31. siječnja 1946. godine u Trstu, pao je dr. Ivan Protulipac, koji je bio osnivač *Orlovske i Križarske mladeži* u Kraljevini Jugoslaviji, i kao nasljednik dr. Ivana Merza, neosporni predvodnik hrvatske katoličke mladeži.

Nepune dvije godine nakon toga, 22. kolovoza 1948. godine, UDBA je pokušala u austrijskom gradu Salzburgu oteti doglavnika *Ustaškog pokreta* dr. Matu Frkovića, a 16. ožujka 1949. godine u Rimu je kidnapiran Drago Jilek, koji je jedno vrijeme, nakon smjene Dide Kvaternika, obnašao dužnost šefa *Ustaške nadzorne službe*.

Slučaj Drage Jileka često je povezivan sa sudbinom vođe hrvatskih komunista Andrije Hebranga. Beogradskna OZNA je htjela saznati je li istina da su nekolicina visokorangiranih

hrvatskih komunista i hrvatskih ustaša prije Drugog svjetskog rata i u ratu međusobno suradivali u nastojanju da se stvari samostalna hrvatska država. Pored toga, Jilek je UDBE bio opasan i zbog veza koje je uspostavio s pripadnicima engleskih i američkih obavještajnih službi u Austriji i Italiji.

U razdoblju od 1950. do 1960. godine glavna meta udbinih napada bili su vodeći ljudi *Ustaškog pokreta* i Nezavisne Države Hrvatske, dr Ante Pavelić i dr. Branimir Jelić, ali i otpadnici iz vlastitih redova, primjerice bivši oficir JNA Zvonimir Kučar.

Koncem 1961. godine u Australiji je, na načelima potpuno konspirativne oslobođiteljske organizacije, osnovano *Hrvatsko revolucionarno bratstvo* (HRB), čije su vodstvo i članstvo činili uglavnom mlađi ljudi koji kao hrvatski nacionalisti nisu bili opterećeni hipotekom Drugog svjetskog rata, Nezavisne Države Hrvatske i *Ustaškog pokreta*. Upravo zbog toga, jugoslavenska država ih je smatrala glavnim neprijateljem u hrvatskoj emigraciji.

Jedan od osnivača HRB-a bio je Geza Pašti, mladi hrvatski revolucionarac rodom iz Čepina kod Osijeka, kojem je dodijeljen zadatak organiziranja oslobođiteljskih ispostava u Europi i razvijanje oslobođiteljskog rada prema Domovini. Centar SDS-a u Osijeku 15. siječnja 1965. godine donio je sljedeću odluku: »Planom je predviđeno slijedeće: Raditi u cilju likvidacije Paštija u inostranstvu ili hvatanju pri dolasku u zemlju.«

Uvečer, 17. srpnja 1965. godine, Pašti je zadnji put viđen prigodom izlaska iz hotela u Nici. Bio je otet, odveden u Jugoslaviju, gdje je zlostavljan i likvidiran.

Hrvatskog svećenika emigranta, oca Krunoslava Draganića najčešće se povezivalo s takozvanom *štakorskom vezom*, to jest s medunarodnom organizacijom, koja je nakon Drugog svjetskog rata prebacivala kompromitirane osobe i druge vrste izbjeglica iz Europe u Južnu Ameriku i Australiju. Navodno su iza toga stajale odredene strukture Vatikana i američkih obavještajnih služba.

Poznato je da je Draganić bio važan sudionik organiziranja tajne protokomunističke i protusovjetske organizacije *Gladio (Mač)*, kao konspirativno pozadinsko-diverzantskog ogranka NATO-a u slučaju sovjetske invazije na Zapadnu Europu. Osim toga, intenzivno je radio na prikupljanju svjedočanstava i dokaza o partizanskim zločinima. Draganić je 10. rujna 1967. godine, pod nerazjašnjenim okolnostima, otet na talijansko-jugoslavenskoj granici kod Trsta i odveden u Jugoslaviju.

Padom Aleksandra Rankovića i promjenama jugoslavenskog represivnog sustava, naglo se povećao broj ubojstava i otmica hrvatskih emigranata. U razdoblju od 1966. do kon-

ca 1971. godine, jugoslavenska tajna služba ubila je dvadeset tri hrvatska emigranta, petorica su slučajno preživjeli atentate, jedan je otet i jedan je izbjegao otmicu. Intenzitet aktivnosti UDBE u tom razdoblju ukazuje na činjenicu da je beogradска vrhuška paralelno s planiranjem popuštanja represije u Jugoslaviji, planirala i ubojstva većine uglednih hrvatskih emigranata čiji je rad prijetio destabilizaciji zemlje izvana.

Potkraj šezdesetih godina UDBA je organizirala cijeli niz ubojstava: 26. listopada 1968. godine u Münchenu predsjednika organizacije *Ujedinjeni Hrvati Europe* (UHE), Mile Rukavine; 21. travnja 1969. godine u Barceloni legendarnog Vjekoslava-Maksa Luburića, predsjednika *Hrvatskog narodnog otpora* (HNO); a Nahid Kulenović, sin ministra u vlasti NDH Đafer-bega Kulenovića, ubijen je 30 lipnja 1969. godine u Münchenu.

Zajednička značajka sve trojice bila je da su uživali izuzetan ugled među hrvatskim političkim emigrantima te uspjeli uspostaviti dobru suradnju s mladim naraštajima hrvatskih bojovnika iz HRB-a, a u svom radu bili su prvenstveno orijentirani prema domovini.

Osobito je značajna činjenica što je Maks Luburić zagovarao neophodnost suradnje s nacionalno i državotvorno usmjerenim hrvatskim komunistima te je 1964. godine objavio čuvenu *Poruku izmirenja* hrvatskim komunistima. Na tu poruku naročito pozitivno je reagirao tadašnji gradonačelnik Zagreba Većeslav Holjevac, što je kasnije bio razlog da ga UDBA trovanjem likvidira.

Početkom sedamdesetih godina na udaru UDBE našao se predsjednik *Hrvatskog narodnog odbora*, dr Branko Jelić, koji je prije rata bio drugi čovjek *Ustaškog pokreta*. Osim toga, Jelić je bio jedan od najpopularnijih političara u emigraciji. Beograd ga je smatrao posebice opasnim radi održavanja veza s nacionalno svjesnim hrvatskim komunistima u Zagrebu. Stoga je UDBA 1950. godine najprije pokušala Jelića oteti, a zatim 1957., 1970. i 1971. godine izvršena su tri pokušaja ubojstva.

U četvrtom pokušaju, 31. svibnja 1972. godine, UDBI je pošlo za rukom dr. Jelića likvidirati. Kao i Holjevac, umro je od posljedica trovanja.

U prvoj polovici sedamdesetih godina glavna meta UDBIH napada bili su članovi *Hrvatskog revolucionarnog bratstva i Hrvatskog narodnog otpora*. Vode HRB-a u Europi ubijeni su u razmaku od nekoliko godina: Marijan Šimundić ubijen je 13. rujna 1967. kod Stuttgarta, a Josip Senić 10. ožujka 1972. kod Wieslocha, te Stjepan Ševo 24. kolovoza 1972. kod Venecije.

Vodeći čovjek *Hrvatskog narodnog otpora* u Skandinaviji Stipe Mikulić ubijen je 15. prosinca 1975. godine kod Göteborga.

Serija ubojstava pripadnika *Hrvatskog revolucionarnog bratstva* koja je bila motivirana zastrašivanjem i onemogućavanjem djelovanja hrvatske emigracije pred očekivanu Titovu smrt i nakon njegove smrti, nastavila se i u drugoj polovici sedamdesetih i početkom osamdesetih godina.

Ivan Tuksor ubijen je 28. kolovoza 1978. u Nici, Jozo Oreč 18. prosinca 1978. u Johanesburgu, Stanko Nižić 1. rujna 1981. u Zürichu, Antun Kostić 9. listopada 1981. u Münchenu, Mate Kolić 19. listopada 1981. u Parizu i Đuro Zagajski 29. kolovoza 1982. u Münchenu.

Bruno Bušić, koji je prije *Hrvatskog proljeća* bio suradnik današnjeg predsjednika dr. Franje Tuđmana, istodobno je uživao veliko povjerenje u hrvatskoj emigraciji i domovini. Zbog toga je Beograd u njemu video najopasnijeg čovjeka u hrvatskoj emigraciji. Ubojstvo tog emigrantskog lidera 16. listopada 1978. godine u Parizu predstavljalo je jedan od najvećih udaraca poslijeratnoj hrvatskoj političkoj emigraciji.

Pred kraj postojanja Jugoslavije, UDBA je izvršila atentat na dvojicu poznatih hrvatskih emigranata: Stjepana Đurekovića, visokog dužnosnika *Hrvatskog narodnog vijeća* (HNV), koji je ubijen 28. srpnja 1983. godine u Münchenu, a Nikola Štedul, predsjednik *Hrvatskog državotvornog pokreta* (HDP), preživio je atentat od 20. listopada 1978. godine u Škotskoj.

U razdoblju od 1946. do 1991. godine evidentirano je sveukupno sto i devet napada na hrvatske emigrante. Izraženo po kontinentima: u Europi se zbilo osamdesetdevet napada, u Sjevernoj Americi devet, u Južnoj Americi šest, u Australiji dva i u Africi dva napada. Izraženo po zemljama, najviše napada dogodilo se u Njemačkoj: pedesetpet; zatim u Francuskoj deset; i u Italiji devet.

U postupak obavještajnog izviđanja, planiranja, organiziranja i izvođenja likvidacija i otmica hrvatskih emigranata bile su najčešće uključene sve jugoslavenske obavještajne i kontraobavještajne službe.

Procjena opasnosti nekog emigranta, kojom se inicirala zamisao o njegovoj likvidaciji ili otmici, u pravilu je dolazila od nadležnog operativca koji je vodio takozvanu *obradu*.

Ako bi šef centra SDB-a prijedlog operativca procijenio opravdanim, tražio bi suglasnost republičke centrale SDB-a, a ovi republičkog sekretara za unutrašnje poslove, koji bi se savjetovao s najužim republičkim partijskim vodstvom. Ako bi prijedlog dobio zeleno svjetlo, proslijedio bi se u saveznu centralu UDBE u Beograd, gdje je morao dobiti odobrenje saveznog sekretara za unutrašnje poslove i vodstva Saveznog saveza za zaštitu ustavnog poretku. Do smrti Josipa Broza Tita,

nijedna takva akcija nije se smjela izvesti bez njegova znanja i odobrenja, a nakon njegove smrti bez znanja i odobrenja predsjednika predsjedništva SFRJ.

U žargonu jugoslavenskih tajnih službi ubojstva i otmice hrvatskih emigranata nazivale su se *ofanzivnom akcijom* ili *specijalnim zadatkom*. Financiranje tih akcija i honoriranje plaćenika uglavnom se vršilo iz crnih fondova, preko velikih državnih poduzeća u kojima su KOS i UDBA imali povjerljive suradnike na rukovodećim položajima.

Na temelju proučavanja objavljenih podataka u jugoslavenskim i stranim publikacijama, od beogradske *Borbe* do *Frankfurter Allgemeine Zeitung* i *Der Spiegela*, uvida u sudsku

• TABLICA I
Popis UDBINIH žrtava u
hrvatskoj emigraciji

U B I J E N I

1. dr. Ivan Protulipac 1946. godine u Italiji
2. Ilija Abramović 1948. godine u Austriji
3. Dinka Domačinović 1960. godine u Argentini
4. Mate Miličević 1966. godine u Kanadi
5. Marijan Šimundić 1967. godine u SR Njemačkoj
6. Jozo Jelić 1967. godine u SR Njemačkoj
7. Mile Jelić 1967. godine u SR Njemačkoj
8. Petar Tominac 1967. godine u SR Njemačkoj
9. Vlado Murat 1967. godine u SR Njemačkoj
10. Andelko Pernar 1967. godine u SR Njemačkoj
11. Hrvoje Ursu 1968. godine u SR Njemačkoj
12. Đuro Kokić 1968. godine u SR Njemačkoj
13. Mile Rukavina 1968. godine u SR Njemačkoj
14. Krešimir Tolj 1968. godine u SR Njemačkoj
15. Vid Maričić 1968. godine u SR Njemačkoj
16. Ante Znaor 1968. godine u Italiji
17. Josip Krtalić 1968. godine u Italiji
18. Nedjeljko Mrkonjić 1968. godine u Francuskoj
19. Pere Čović 1968. godine u Australiji
20. Mirko Čurić 1969. godine u SR Njemačkoj
21. Nahid Kulenović 1969. godine u SR Njemačkoj
22. Vjekoslav Luburić 1969. godine u Španjolskoj
23. Mijo Ljić 1970. godine u Švedskoj
24. Mirko Šimić 1971. godine u SR Njemačkoj
25. Ivo Bogdan 1971. godine u Argentini
26. Maksim Krstulović 1971. godine u Engleskoj
27. Drago Mihalić 1972. godine u SR Njemačkoj
28. Josip Senić 1972. godine u SR Njemačkoj

29. Dr. Branko Jelić 1972. godine u SR Njemačkoj
30. Stjepan Ševo 1972. godine u Italiji
31. Tatjana Ševo 1972. godine u Italiji
32. Rosemarie Bahrić 1972. godine u Italiji
33. Josip Buljan-Mikulić 1973. godine u SR Njemačkoj
34. Mate Jozak 1974. godine u SR Njemačkoj
35. Ilija Vučić 1975. godine u SR Njemačkoj
36. Ivica Miošević 1975. godine u SR Njemačkoj
37. Nikola Martinović 1975. godine u Austriji
38. Matko Brodarić 1975. godine u Belgiji
39. Vinko Eljuga 1975. godine u Danskoj
40. Stipe Mikulić 1975. godine u Švedskoj
41. Nikola Penava 1975. godine u SR Njemačkoj
42. Ivan Tuksor 1976. godine u Francuskoj
43. Ivan Vučić 1977. godine u SR Njemačkoj
44. Jozo Oreč 1977. godine u JAR
45. Bruno Bušić 1978. godine u Francuskoj
46. Križan Brkić 1978. godine u SAD
47. Marijan Rudela 1979. godine u SAD
48. Zvonko Štimac 1979. godine u SAD
49. Goran Šećer 1979. godine u SAD
50. Cvitko Cicvarić 1979. godine u Kanadi
51. Nikola Miličević 1980. godine u SR Njemačkoj
52. Mirko Desker 1980. godine u SR Njemačkoj
53. Ante Kostić 1981. godine u SR Njemačkoj
54. Mate Kolić 1981. godine u Francuskoj
55. Petar Bilandžić 1981. godine u SR Njemačkoj
56. Ivan Jurišić 1981. godine u SR Njemačkoj
57. Mladen Jurišić 1981. godine u SR Njemačkoj

i policijsku dokumentaciju u posjedu njemačke, talijanske, francuske, engleske i američke države, te kroz razgovore s priateljima i suradnicima žrtava, kao i uvida u izjave bivših službenika jugoslavenskih tajnih službi, do sada se moglo identificirati sto dvadesetšest jugoslavenskih državnih službenika te sedamdeset suradnika jugoslavenskih tajnih službi, koji su direktno ili indirektno sudjelovali u odlučivanju, planiranju i izvođenju napada na hrvatske političke emigrante.

Bože Vukušić
Rat UDBe protiv
hrvatske emigracije

58. Stanko Nižić	1981. godine u Švicarskoj	19. Pavle Perović	1976. godine u SR Njemačkoj
59. Ivo Furić	1981. godine u SR Njemačkoj	20. Stipe Bilandžić	1977. godine u SR Njemačkoj
60. Đuro Zagajski	1983. godine u SR Njemačkoj	21. Franjo Goreta	1980. godine u SR Njemačkoj
61. Franjo Mikulić	1983. godine u SR Njemačkoj	22. Lika Kraljević	1982. godine u SR Njemačkoj
62. Milan Župan	1983. godine u SR Njemačkoj	23. Luka Kraljević	1983. godine u SR Njemačkoj
63. Stjepan Đereković	1983. godine u SR Njemačkoj	24. Danica Glavaš	1986. godine u SAD
64. Slavko Logarić	1984. godine u SR Njemačkoj	25. Miro Barešić	1987. godine u Švedskoj
65. Franjo Mašić	1986. godine u SAD	26. Ante Tokić	1988. godine u Australiji
66. Damir Đurković	1987. godine u Kanadi	27. Tomislav Naletilić	1988. godine u SR Njemačkoj
67. Ante Đapić	1989. godine u SR Njemačkoj	28. Nikola Štedul	1988. godine u Škotskoj
N E U S P J E L A U B O J S T V A		29. Slavica Barešić	1989. godine u Paragvaju
O T M I C E			
1. Mate Frković	1948. godine u Austriji	1. Drago Jilek	1949. godine iz Italije
2. Dr. Ante Pavelić	1957. godine u Argentini	2. Krunoslav Draganović	1967. godine iz Italije
3. Dr. Branko Jelić	1957. godine u SR Njemačkoj	3. Vjenceslav Čižek	1977. godine iz Italije
4. Tomislav Lesić	1964. godine u Australiji	4. Ivica Novaković	1987. godine iz SR Njemačke
5. Obitelj Deželić	1965. godine u SR Njemačkoj	N E U S P J E L E O T M I C E	
6. Ante Vukić	1968. godine u SR Njemačkoj	1. Dr. Branko Jelić	1950. godine iz SR Njemačke
7. Mirko Grabovac	1969. godine u SR Njemačkoj	2. Ankica Zubić-Ilek	1970. godine iz Brazila
8. Dr. Branko Jelić	1970. godine u SR Njemačkoj	3. Franjo Mikulić	1979. godine iz Francuske
9. Vlado Damjanović	1970. godine u SR Njemačkoj	4. Alija Koso	1971. godine iz Brazila
10. Dr. Branko Jelić	1971. godine u SR Njemačkoj	5. Ante Medolić	1973. godine iz Brazila
11. Gojko Bošnjak	1972. godine u SR Njemačkoj	N E S T A L I	
12. Nikola Vidović	1972. godine u Francuskoj	1. Zlatko Milković	1949. godine u Francuskoj
13. Dane Šarac	1973. godine u SR Njemačkoj	2. Zvonimir Kučar	1963. godine u Francuskoj
14. Gojko Bošnjak	1973. godine u SR Njemačkoj	3. Geza Pašti	1965. godine u Francuskoj
15. Miro Barešić	1974. godine u Švedskoj	4. Stjepan Crnogorac	1972. godine u Austriji
16. Dane Šarac	1974. godine u Francuskoj		
17. Pavle Perović	1974. godine u SR Njemačkoj		
18. Stipe Bilandžić	1975. godine u SR Njemačkoj		